

Nr 52.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1935 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ungdomsfängelse m. m. ävensom en i ämnet väckt motion.

Genom en den 11 mars 1935 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 200, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ungdomsfängelse;
- 2) lag om ändring i 2 kap. strafflagen; och
- 3) lag om ändrad lydelse av 15 § strafflagen för krigsmakten.

I en med anledning av propositionen väckt motion, nr 565, i andra kammaren har herr *Henrikson m. fl.* yrkat,

1) att riksdagen måtte besluta att 1 § 1 mom. i Kungl. Maj:ts förslag till lag om ungdomsfängelse måtte utgå,

2) att 6 § måtte erhålla följande ändrade lydelse: »Ledamöterna skola vara inom psykologi, psykiatri och uppfostringsfrågor förfarna män, minst en skall vara eller hava varit innehavare av domarämbete», samt

3) att riksdagen måtte besluta anhålla hos Kungl. Maj:t att i den särskilda instruktion, som komme att utfärdas för den i förslaget omförmälda nämnden, betonas att utskrivning skall företagas där skäl tala för att en verklig karaktärrättelse föreligger, ej endast på grundval av ett undergivet eller formellt oklanderligt beteende i fängelset.

I fråga om de skäl, som ligga till grund för propositionen och som föranlett motionärernas yrkanden, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen och motionen.

Enligt 5 kap. 1 § strafflagen är straffmyndighetsåldern 15 år. Barn som ej fyllt 15 år är icke straffrättsligt ansvarigt.

De allmänna straffarterna — straffarbete, fängelse och böter — användas för såväl äldre som yngre brottslingar. Beträffande brottslingar som fyllt 15 men ej 18 år gälla emellertid vissa särskilda stadganden. 5 kap. 2 § strafflagen innehåller bestämmelse om straffnedsättning för brottsling i nämnda ålder.

Vidare gäller enligt samma lagrum beträffande den som begår brott i åldern mellan 15 och 18 år att domstolen, om brottet är belagt med påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen (förlust av vissa medborgerliga rättigheter), skall pröva »efter omständigheterna», huruvida sådan påföljd bör ådömas.

Enligt 5 kap. 4 § strafflagen skall brott som någon begått innan han fyllt 18 år ej tillräknas honom till förhöjning av straff för återfall i brott, där sådan förhöjning finnes särskilt utsatt i lagen.

I lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff stadgas, att fånge som vid straffets början ej fyllt 21 år skall avtjäna straffet i huvudsakligen för yngre fångar avsedd straffanstalt, där det ej med hänsyn till strafftidens korthet, straffets art eller omständigheterna i övrigt finnes olämpligt. Den angivna åldersgränsen har tillkommit genom en lagändring som trätt i kraft den 1 juli 1934; förut gällde en åldersgräns av 20 år. Fånge under 21 år skall hållas i cell utan gemensamhet med andra fångar en tid av 3 månader (före nyssnämnda lagändring 4 månader). Därefter kan han sättas i arbete gemensamt med andra fångar. Motsvarande tid för äldre fångar är 6 månader.

Begår någon brott i åldern mellan 15 och 18 år och dömes han härför till böter eller fängelse eller till straffarbete i högst 2 år, må domstolen enligt 5 kap. 3 § strafflagen förordna, att han skall i stället för att undergå det ådömda straffet insättas i *allmän uppfostringsanstalt*. Sådant förordnande må meddelas, där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling provas sådant föranleda.

Närmare bestämmelser angående tvångsuppfostran finnas i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran. Då förordnande meddelas om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt — sådant förordnande förfaller om det icke gått i verkställighet innan den dömda uppnått 18 år — bestämmes icke någon viss tid för hans vistelse å anstalten. Han skall utskrivas, då han vunnit nödig stadga i sinnesrikthet och uppförande; dock må i regel utskrivning ej ske förr än två år efter det han intogs i anstalten. Senast då han uppnått 21 år skall han utskrivas. Då minst ett år — under vissa omständigheter kortare tid — förflutit sedan han blivit intagen i allmän uppfostringsanstalt, kan han, om sådant finnes för honom gagneligt, tills vidare eller för viss tid överlämnas till enskild vård och tillsyn eller anställas i tjänst eller yrke. Den som sålunda placerats utom anstalten skall återtagas, om hans uppförande eller annat förhållande därtill föranleder.

Möjligheten att beträffande brottslingar i åldern mellan 15 och 18 år utbyta straff mot tvångsuppfostran infördes år 1902 i sammanhang med genomförandet av ny barnavårdslagstiftning. Utbyte av straff mot tvångsuppfostran kunde från början icke ske i annat fall än då det ådömda straffet utgjordes av böter eller fängelse i högst sex månader. Genom lagändring år 1917 höjdes emellertid gränsen för tillämpningsområdet därhän, att tvångsuppfostran kunde användas vid fängelse i högst ett år och straffarbete i högst sex månader.

Frågan om en särbehandling för unga brottslingar över 18 år hade upptagits av fängvårdsstyrelsen i framställning till Kungl. Maj:t den 3 juli 1912. Det av fängvårdsstyrelsen då framförda förslaget gick i huvudsak ut på att personer i åldern mellan 18 och 21 år, vilka gjort sig saker till brott som enligt strafflagen skulle föranleda fängelse eller straffarbete ej över tre år, skulle kunna i stället ådömas en särskild art av frihetsstraff — korrektionsstraff — under minst ett och högst tre år. Frigivning skulle ske på prov och möjlighet skulle finnas att återtaga den frigivne till anstalten. I samma fråga gjorde fängvårdsstyrelsen ny framställning till Kungl. Maj:t den 28 maj 1918. Häri föreslogs att brottslingar i åldern mellan 18 och 20 år skulle efter avtjänat frihetsstraff kunna göras till föremål för uppfostrande åtgärder i särskild anstalt.

I motion vid 1918 års riksdag (II:210) yrkades att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning angående höjning av straffmyndighetsåldern och beträffande frågan, i vilken ordning tvångsuppfostran borde ådömas eller annat förfarande, såsom intagande i skyddshem, anlitas. I utlåtande (nr 64) hemställde lagutskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående åtskilliga i utlåtandet närmare angivna spörsmål rörande den straffrättsliga behandlingen av unga brottslingar. Utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna, varefter riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 7 juni 1918 (nr 335) hemställde om den av utskottet föreslagna utredningen.

Kungl. Maj:t tillkallade därefter sakkunniga för utarbetande av förslag till åtgärder för bekämpande av ungdomsbrottsligheten. I sitt den 18 oktober 1922 avgivna betänkande (statens off. utredn. 1922: 46) framlade de sakkunniga förslag till vidgad användning av tvångsuppfostran. Förslaget gick i huvudsak ut på dels höjande av den övre åldersgränsen för tvångsuppfostringsförfarandets tillämpningsområde från 18 till 21 år, dels möjliggörande av utbyte av straff mot tvångsuppfostran även då den brottslige dömts till strängare straff än fängelse i ett år eller straffarbete i sex månader, dels ock antagande av ny lag om verkställighet av tvångsuppfostran. Enligt denna lag skulle finnas två slags anstalter, nämligen allmänna uppfostringsanstalter, ungefär motsvarande de nuvarande och avsedda för yngre eller mindre utvecklade, samt allmänna förbättringsanstalter, avsedda för äldre eller mera svårartade.

Sedan yttranden över 1922 års betänkande avgivits av myndigheter m. fl., upptogs frågan om en revision av bestämmelserna angående tvångsuppfostran till behandling i proposition (nr 67) till 1924 års riksdag. I propositionen föreslogs, att beträffande lagöverträdare i åldern mellan 15 och 18 år straff skulle kunna utbytas mot tvångsuppfostran så snart straffet icke överstege straffarbete i två år eller fängelse i fyra år. Däremot upptog propositionen ej något förslag om höjning av övre åldersgränsen för tillämpning av tvångs-

uppfostran. Dåvarande chefen för justitiedepartementet yttrade i propositionen, att han icke ansåge sig för det dåvarande ha anledning att ingå på en närmare granskning av de sakkunnigas förslag i dess helhet. Med hänsyn till det statsfinansiella läget kunde han nämligen icke tillstyrka att förslaget i hela dess vidd då underställdes riksdagens prövning. Ett fullständigt genomförande av förslaget skulle kräva högst betydande kostnader för staten, främst för anskaffande av erforderligt antal anstalter. Kostnaderna därför hade icke av de sakkunniga beräknats. Att de skulle stiga till ansevärda belopp låge dock i öppen dag. Av de sakkunnigas beräkningar framginge att det vore tvångsuppfostrans tillämpning å brottslingar i åldern över 18 år som skulle medföra behov av större antal anstaltsplatser än det som för det dåvarande stode till förfogande, under det att den av de sakkunniga jämväl föreslagna utvidgningen av tvångsuppfostrans användning å brottslingar under 18 år skulle kunna genomföras utan att de vårdmöjligheter statens uppfostringsanstalt å Bona erbjöde behövde utökas. På grund härav ansåge departementschefen frågan om en reform av behandlingen av unga brottslingar i åldern över 18 år böra tills vidare lämnas öppen. Önskemålet att vid behandlingen av brottslingar i åldern under 18 år låta straffet i ökad omfattning ersättas med tvångsuppfostran syntes honom däremot omedelbart böra förverkligas.

Det framlagda förslaget blev av riksdagen antaget och genom en den 6 juni 1924 utfärdad lag i ämnet erhöll 5 kap. 3 § strafflagen den lydelse lagrummet alltjämt har.

Vid 1932 års riksdag voro i anledning av väckta motioner — vari emellertid ej framställdes yrkande om jämkning av de i lag bestämda gränserna för tvångsuppfostringsinstitutets tillämpningsområde — vissa med tvångsuppfostringsinstitutet sammanhängande eller detta institut närliggande spörsmål föremål för uppmärksamhet. Ut i särskilda motioner (II:319 och 320) hemställdes, dels att utredning måtte komma till stånd huruvida och på vad sätt brottslig ungdom måtte i större utsträckning än för närvarande kunna tillrättas utan användande av insättning i uppfostringsanstalt, dels ock att utredning måtte verkställas angående lämpliga åtgärder i syfte att vid skyddshem för vanartig ungdom vinna mera mångsidig yrkesutbildning och bättre uppdelning av elevmaterialet med hänsyn till ålder, sinnesbeskaffenhet och yrkesintresse.

I anledning av motionerna hemställde riksdagen i skrivelse den 16 juni 1932 (nr 299) att de med ifrågavarande motioner avsedda frågorna måtte göras till föremål för utredning samt att för riksdagen måtte framläggas de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 24 juli 1934 har chefen för socialdepartementet därefter tillkallat särskilda sakkunniga att inom nämnda departement biträda med utredning rörande verksamheten vid skyddshemmen m. m.

Frågan om ökad användning av tvångsuppfostran har slutligen varit föremål för behandling vid 1934 års riksdag. I väckt motion (II:32) hemställdes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en revision av gällande bestämmelser angående behandlingen av minderåriga förbrytare med särskilt beaktande av vad i motionen anförts i fråga om straffmyndighetsåldern, åtal, häktning och sättet för den brottsliges tillrättaförande. I motionen framhölls, bland annat, att det borde tagas under övervägande att genomföra en utvidgning av nuvarande möjligheter att utbyta straff mot tvångsuppfostran, så att unga förbrytare upp till 21 år måtte även i de fall, då de dömts till två års straffarbete och däröver, få intagas på uppfostringsanstalt.

I utlåtande (nr 32) i anledning av motionen uttalade första lagutskottet, att utskottet icke kunde finna skäl att förordna upphävande av den begränsning i möjligheterna att förordna om tvångsuppfostran som vore uppställd med avseende å straffets storlek. Utskottet ville icke bestrida att vissa skäl talade för en utvidgning av tillämpningsområdet för tvångsuppfostran till unga förbrytare i åldern 18—20 år. Uppenbarligen kunde det mången gång hända att en tilltalad som uppnått 18 års ålder icke vore mer utvecklad än att han kunde jämföras med dem som befunne sig i åldern 15—17 år. Likaså syntes även beträffande åldersklassen 18—20 år ofta finnas utsikter att tillrättaföra vederbörande genom lämplig uppfostran och handledning. Å andra sidan kunde det sägas att de skäl som kunnat anföras för en utvidgning av institutets användning till ifrågavarande grupp av unga lagöverträdare avtog i styrka i samma mån som behandlingen i ungdomsfängelse anordnades efter moderna principer. Utskottet erinrade om att den svenska lagen om verkställighet av straffarbete och fängelsestraff meddelade särskilda bestämmelser beträffande behandlingen av unga fångar samt att frågan om inrättande av ett nytt modernt ungdomsfängelse vore aktuell. Vid ett fortsättande på den sålunda inslagna vägen syntes i de fall, då långvariga frihetsstraff ådömdes unga lagöverträdare, en lika rationell behandling kunna meddelas dem i ungdomsfängelse som i allmän uppfostringsanstalt. Något behov att av hänsyn till sådana fall utvidga användningen av tvångsuppfostran till personer i åldern 18—20 år syntes alltså knappast föreligga. Beträffande de fall, då allenast ett kortvarigt frihetsstraff ådömdes vederbörande, vore det däremot tydligt att behandlingen i fängelset icke kunde medföra samma uppfostrande verkan som behandlingen i uppfostringsanstalt. I fråga om de personer som befunne sig i åldern 18—20 år vore det emellertid uppenbart, att ett förordnande om intagande på uppfostringsanstalt för längre tid framåt skulle uppfattas såsom ett synnerligen allvarligt frihetsberövande. Nämda personer befunne sig i en ålder då de i allmänhet försörjde sig själva och kanske stundom bildat familj. Att under sådana förhållanden låta en långvarig tvångsuppfostran träda i stället för ett kortvarigt frihetsstraff måste innebära en straffskärpning som knappast skulle överensstämma med allmänna rättsuppfattningen. Det borde även märkas att tiden för tvångsuppfostran i sådant fall — därest någon effekt skulle kunna förväntas av densamma — måste utsträckas avsevärt utöver den nuvarande yttersta gränsen eller uppnådd ålder av 21 år. I 1922 års sakkunnigbetänkande föreslogs den längsta tiden också utsträckt till 26 års

ålder. Utskottet fann för sin del icke lämpligt att utvidga användningen av tvångsuppfostran jämväl till unga förbrytare som fyllt 18 men ej 21 år. — Emellertid hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 5 kap. 2 § strafflagen att när någon som fyllt 15 men ej 18 år begår brott straffet finge, med bibehållande av förbudet att döma till straffarbete på livstid, nedsättas under vad eljest å gärningen följa bort.

Vid utskottets utlåtande fanns fogad en reservation (av herr Lindqvist) mot viss del av motiveringen.

Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

I detta sammanhang må anmärkas att riksdagen innevarande år efter förslag av Kungl. Maj:t antagit lag om sådan ändring av 5 kap. 2 § strafflagen varom riksdagen år 1934 hemställde. Lagen skall träda i kraft den 1 juli 1935.

Den 20 april 1934 tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande sakkunniga att inom justitiedepartementet biträda med reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fängsvårdens områden.

De sakkunniga ha avlämnat betänkande med förslag till lag om ungdomsfängelse den 19 december 1934 (statens off. utredn. 1934: 52).

Över betänkandet ha utlåtanden infordrats från fängsvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, överståthållarämbetet och länsstyrelserna, statens inspektör för fattigvård och barnavård ävensom styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona. Tillfälle att avgiva yttrande över betänkandet har beretts Svenska kriminalistföreningen, Centralförbundet för socialt arbete, Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, Svenska diakonissällskapet samt styrelsen för Stockholms stads skyddshem för gossar.

Utlåtanden ha inkommit från nämnda myndigheter och sammanslutningar med undantag av Centralförbundet för socialt arbete. Vissa myndigheter ha bifogat av dem infordrade yttranden från rådhusrätter, landsfogdar m. fl.

De sakkunniga anföra beträffande *brottslighetens utbredning bland ungdomen* bland annat, att erfarenheten gäve vid handen att svåra förbrytare merendels redan i ungdomsåren och ibland redan i barnaåldern visat brottsliga böjelser. Av icke mindre intresse vore det faktum att brottslighetsfrekvensen vore högre under pubertetsåren och närmast därefter än i senare levnadsålder. Under år 1931 dömdes till straffarbete och fängelse samt för snatteri till böter tillhopa 5,055 personer. Om dessa personer grupperades efter åldern vid brottets begående, finge åldersfördelningen följande utseende.

Ålder vid brottets begående	Antal dömda	
15—17 år	668	
18—20 „	879	1 547
21—24 „		1 014
25—29 „		807
30 år och däröver		1 687
	Tillhopa 5 055	

På de sex åldersklasserna mellan 15 och 21 år komme 1,547 dömda eller omkring 30 % av totalsiffran. Ett framgångsrikt bekämpande av brottsligheten i hela dess utsträckning bleve följaktligen i huvudsak beroende på i vad mån samhället lyckades i sina åtgärder mot den ungdom som blivit förvunnen till brott.

Beträffande *den nuvarande behandlingen av unga brottslingar* vore enligt vad de sakkunniga anförä främst att märka domstols befogenhet att, då någon som fyllt 15 men ej 18 år begått brott och därför dömdes till böter eller fängelse eller till straffarbete i högst två år, förordna att den dömda skulle i stället för att undergå det ådömda straffet insättas i allmän uppfostningsanstalt. I vilken omfattning tvångsuppfostningsinstitutet kommit till tillämpning under åren 1931—33 framginge av följande tablå som till jämförelse innehölle uppgifter även angående antalet till fängelse eller straffarbete ovillkorligt dömda minderåriga.

Ålder vid brottets begående	Till ovillkorligt straff dömda			Förordnanden om tvångsuppfostran		
	1931	1932	1933	1931	1932	1933
15 år	30	39	44	23	26	38
16 "	37	39	46	31	30	31
17 "	60	49	48	23	22	14
Tillhopa	127	127	138	77	78	83

De sakkunniga framhålla härefter *de nuvarande frihetsstraffens brister ur uppfostringssynpunkt* och peka på tre omständigheter som framför allt gjorde att straffet ej motsvarade fostringssyftet. Straffet vore merendels kortvarigt, alltid tidsbestämt och i regel icke förenat med eftervård. De sakkunniga fortsätta:

Av 189 under år 1931 nykomna straffarbetsfångar i åldern mellan 18 och 21 år avtjänade 118 fångar en strafftid av två till sex månader, för 51 växlade strafftiden mellan sex månader och ett år, under det att 20 fångar ådömts straff överstigande ett år. Omsättningen vid de för unga fångar inrättade anstalterna är följaktligen mycket stor. Detta förorsakar oro och oreda i såväl den teoretiska som den praktiska undervisningen. Endast ett fåtal fångar, nämligen de som avtjäna längre strafftider, kunna bliva föremål för en systematisk handledning. Bristerna i denna anordning framstå så mycket tydligare därigenom, att många av de dömda under skolåldern visat ringa intresse för undervisningen. Vad de inhämtat har sedermera merendels förflyktigats under det oregelbundna liv som brukar föregå fängelsevistelsen. Med yrkesundervisningen förhåller det sig på samma sätt. Yrkesarbetet inom fängelset har visserligen sitt moraliska värde oavsett strafftidens längd; det motverkar ensamhetens faror och hjälper till att hålla kropp och sinne spänstiga. Om någon verklig utbildning kan det dock i allmänhet icke bliva tal. När de första handgreppen i hantverket inövats, får utbildningen ofta avbrytas, eftersom strafftiden är till ända. Den yrkeskunighet som fången förvärvat under fängelsetiden är därför många gånger alltför ringa för att kunna förhjälpa honom till arbete. Åtskilliga unga fångar lämna också fängelset med i stort sett samma hjälplöshet gentemot livets svårigheter som kännetecknade dem vid intagandet. — Även vad beträffar karaktärens fostran är fängelsets uppgift synnerligen brydsam. Karaktären är en produkt av ett flertal faktorer, såsom anlag, omgivningens beskaffenhet, personliga inflytelser från andra männi-

skor, övning till vissa handlingsvanor, yrkesträning m. m. För karaktärsdanningen erfordras under alla förhållanden *tid*, och unga människor, som ha begått brott till följd av svagheter i den personliga utrustningen i förening med ogynnsamma yttre omständigheter, äro mer än andra i trängande behov av en längre tids fostrande behandling. För det stora flertalet unga brottslingar är emellertid strafftiden för kort för att syftet med behandlingen skall kunna vinnas.

En annan olägenhet hos de vanliga frihetsstraffen är deras tidsbestämddhet. Enligt gällande rätt utmätas strafftiden av domstolen. Fängelseledningen, vilken har att följa fångens utveckling under strafftiden, har icke något inflytande på frågan om tiden för hans kvarhållande annat än vid villkorlig frigivning, som emellertid — då straffen vanligen äro kortvariga — för fångar i här avsedda åldrar ifrågakommer endast i ett fåtal fall. Detta har till följd att fången understundom nödgas kvarstanna i straffanstalten längre än behöfvligt. Så är fallet då fången under strafftiden undergått sådan sinnesändring att man har anledning förvänta, att han efter frigivning skall föra ett laglydigt liv. I många fall torde emellertid som förut framhållits strafftiden vara alltför kort, så att fängelsemyndigheterna nödgas frigiva fångar trots insikt om att de på grund av svaghet i karaktären och otillräckliga försörjningsmöjligheter sannolikt komma att återfalla i brott. Strafftidens bestämdhet föranleder vidare, att frigivandet ofta sker vid en ur andra synpunkter olämplig tidpunkt. Det förekommer sålunda, att unga fångar frigivas då tillgången på lämpligt arbete är ringa. Den fånge som saknar hem och anhöriga tvingas i dylikt fall att hastigt förbruka sin genom arbete i fängelset besparade arbetsförtjänst. Han försättes därigenom i en vanskelig belägenhet som gör honom mera åtkomlig för frestelser att ånyo begå brott.

Det ligger en obestridlig sanning i det påstående som ofta göres av fångar, att ingen tid är farligare för en frigiven än dagarna närmast efter ett avslutat straff. Misslyckade ansträngningar att få arbete och bostad leda till nedslagenhet och desperation. Då den frigivne någonstades skall taga vägen, kommer han lätt att hamna på ölkaféet eller krogen. Här har han goda utsikter att stöta på gamla, farliga bekantskaper eller att göra nya, kanske lika farliga. Hans hopsparade arbetspremier äro snart förbrukade. Genom bristen på bostad och föda blir han kroppsligt och därmed också moraliskt försvagad, goda föresatser förflyktigas och han står snart åter inför domstolsskranket.

Fångvårdstjänstemän liksom skyddsföreningar kunna visserligen uträtta ett värdefullt arbete, när det gäller att ånyo insätta den frigivne i lämplig samhällsmiljö, men deras försök krönas ej alltid med önskvärd framgång. Otivvelaktigt beror detta bland annat på frånvaron av lagligt reglerad eftervård. Inom andra områden har systemet med eftervård och övervakning vunnit tillämpning, ofta med gott resultat. Sålunda har det sedan länge tillämpats vid tvångsuppfostran, vid villkorlig dom samt vid behandling av alkoholister ävensom på senare tid beträffande dem som utskrivits på prov från vårdanstalt för förminskat tillräkneliga. I fråga om fångar tillämpas visserligen eftervårdande behandling vid villkorlig frigivning. Såsom redan nämnts förekommer emellertid för unga förbrytare sådan frigivning jämförelsevis sällan. Regeln är därför, att de unga fångarna vid frigivningen sakna det stöd och den hjälp för anpassning till en ordnad livsföring, som frigivandets villkorlighet och i samband därmed vidtagna åtgärder skulle utgöra. Fängelsemyndigheterna äga icke befogenhet att genom återtagningsrisk binda den frigivne vid en anställning eller förbjuda honom att vistas i en för honom uppenbart olämplig miljö. Ej heller finnes någon möjlighet att ersätta den för den frigivne så farliga, plötsliga övergången från fängelsets avskildhet till den fulla friheten med en successiv anpassning till handlingsfrihet.

Bristerna i den nuvarande fängelsebehandlingen för unga fångar komma till synes icke blott i vad det gäller straffsystemet utan också beträffande de lokala anordningarna för straffverkställigheten.

Varken straffängelset i Uppsala eller straffängelset i Gävle fyller moderna anspråk på ett fängelse som skall fostra unga fångar till arbete och laglydnad. Båda fängelserna äro uppförda i mitten av 1800-talet, alltså vid en tid då tilltron till cellstraffets överlägsenhet såsom korrekationsmedel ännu var så gott som orubbad. Byggnaderna äro av den vanliga cellfängelsetypen med en administrationsflygel samt två eller tre flyglar för fångförvar. Det knappa tomtutrymme, som kännetecknar de på 1850-talet tillkomna cellfängelserna och som får sin förklaring av enrumsstraffets dominerande ställning inom straffverkställigheten vid denna tid, återfinnes även här. Tomtmarken vid fängelset i Uppsala har en ytvidd av 118 ar, vid fängelset i Gävle är motsvarande siffra 103 ar. Detta utrymme är alltför begränsat för att bereda fångarna sysselsättning med utarbete. Sedan mer än tio år tillbaka förhyr fångvården därför ett intill straffängelset i Uppsala beläget, kronan tillhörigt område, där de unga fångarna arbeta i trädgårdsbruk. Områdets lämplighet för fångvårdsändamål minskas genom dess läge intill en starkt trafikerad väg, varifrån man obehindrat kan se in på trädgårdsområdet. Vidare har universitetet nu på samma område börjat uppföra två byggnader för vetenskapliga ändamål. Fängelset i Gävle, som nästan saknar möjligheter till utarbete, är numera alldeles kringbyggt; från de omgivande bostadshusen har man insyn över fängelseområdet.

Även byggnadernas inre är otillfredsställande. Lämpliga arbets- och förädrälslokaler saknas, likaså gymnastiksal, varjämte till samlings- och undervisningslokaler tagits i anspråk utrymmen, som ursprungligen avsetts för helt andra ändamål och till följd härav icke kunnat göras tidsenliga. Inomhusarbeten utföras i bostadsceller, korridorer och smärre gemensamhetsrum.

Redan nu anmärkta brist på utrymmen såväl utom som inom fängelsebyggnaderna gör dem olämpliga till förvaring av unga fångar. Härtill kommer, att båda fängelserna tjänstgöra som lokalfängelser för rannsaknings- och bötesfångar. Då sistnämnda fångar förvaras i samma byggnad som de unga fångarna, är det icke möjligt att helt utesluta kommunikation mellan dessa grupper.

Med anledning av bristerna hos det tidsbestämda straffet upptaga de sakkunniga till diskussion frågan om utvidgning av institutet tvångsuppfostran till dem som befinna sig i åldern mellan 18 och 21 år. Efter att ha erinrat om riksdagens förutnämnda beslut år 1934 förklara de sakkunniga att de i sakens nuvarande läge icke ville förorda en utsträckning av tvångsuppfostringsförfarandet. Detta förfarande hade otvivelaktigt fått sin praktiska utformning med tanke på sådana lagöverträdare som befunne sig nära barnåldern. Att behandla brottslingar i åldern omkring 21 år tillsammans med barn som nyligen passerat 15-årsgränsen borde icke gärna ifrågakomma. Behovet av en viss skillnad i behandlingen av olika åldersgrupper framträdde jämväl i 1922 års betänkande sålunda, att de sakkunniga föreslogo olika anstalter för årsklasserna 15—17 år och för årsklasserna 18—20 år. De förra skulle i allmänhet intagas i uppfostringsanstalt, de senare i förbättringsanstalt. Den omständigheten att de senare årsklasserna måste förvaras på annan anstalt och i viss mån erhålla annan behandling än de yngre, syntes visserligen icke i och för sig innefatta något absolut hinder mot att använda samma beteckning på

behandlingen i ena som i andra fallet. Bortsett från den faktiska skillnaden i behandlingen av äldre och yngre torde emellertid såväl den stora allmänheten som de som närmast beröras av ifrågavarande lagstiftning reagera mot en gemensam beteckning. Det torde sålunda för en stor del av allmänheten måhända synas olämpligt, att exempelvis en tjuguåring dömes till »uppfostran». Det vore också möjligt att den dömde själv betraktade sig såsom mogen och ansvarig för vad han gjort och ansåge sig böra behandlas därefter samt att han skulle anse sig nedflyttad till barnets nivå om han dömdes till »tvångsuppfostran». Även om dylika åskådningar knappast kunde anses äga något rationellt underlag, torde de måhända likväl förtjäna så mycket avseende att den särskilda behandlingen för brottslingar i åldern över 18 år konstrueras på annat sätt än tvångsuppfostringsförfarandet. För 18-årsålderns bibehållande såsom gräns beträffande tvångsuppfostringsförfarandet kunde jämväl åberopas, att denna ålder redan i åtskilliga hänseenden av strafflagen godtagits såsom gräns med avseende på individernas straffrättsliga ansvarighet. Förutom att den utgjorde gräns för tillämpning av tvångsuppfostran, betecknade den nämligen gräns för straffnedsättningsmöjligheten enligt 5 kap. 2 § strafflagen och uppkomsten av iterationsverkan enligt 4 § samma kapitel. De sakkunniga ansåge sig vid sådant förhållande sakna anledning att närmare än som skett ingå på frågan, huruvida reella skäl talade för just denna åldersgräns. Därest, såsom enligt de sakkunnigas förmenande borde ske, en särbehandling inrättades för unga förbrytare över 18 år, uppkomme emellertid jämväl frågan var övre åldersgränsen för denna särbehandling skulle dragas. De sakkunniga hade funnit sig böra förorda, att denna gräns sattes vid 21-årsåldern.

De sakkunniga föreslogo att särbehandlingen konstruerades såsom straff och benämndes *ungdomsfängelse*, med en relativt obestämd strafftid å längst fyra år.

De sakkunniga framhålla härefter att ungdomsfängelse icke kunde ifrågakomma såsom straff för rena bagatellförseelser. Ungdomsfängelse borde icke heller komma till användning vid brott som enligt vanliga bestämmelser skulle in casu medföra ett mycket långt frihetsstraff. Inom det brottsområde, där ungdomsfängelse kunde ifrågakomma, skulle detta straff förbehållas brottslingar, som för sin fostran till arbete och laglydnad vore i behov av omhändertagande på en särskild för dylik fostran inrättad anstalt och som vidare vore mottagliga för den påverkan som anstalten avsåge att åstadkomma. Mot en lagöverträdare, som utan att röja några asociala böjelser på grund av yttre tillfälliga omständigheter råkat i konflikt med lagen, vore ungdomsfängelse ej den rätta reaktionen. Därest av allmänpreventiva skäl i sådana fall villkorlig dom ej kunde meddelas — och brottet ej kunde sonas med böter — finge vanligt tidsbestämt straff tillgripas. En annan kategori av brottslingar, som ej heller borde ådömas ungdomsfängelse, vore den som visserligen vore i behov av fostrande behandling men vars behov av fostran kunde tillgodoses genom villkorlig dom under effektiv uppsikt. Slutligen återstode en tredje, för ungdomsfängelse olämplig brottslingskategori nämligen den som icke vore mot-

taglig för fostrande påverkan. Det finge anses såsom en angelägenhet av synnerlig vikt vid inrättandet av en sådan specialanstalt för ungdomliga förbrytare som nu ifrågasattes att tillse att de oförbätterliga ej genom sin närvaro å anstalten förstörde det resultat man ville nå.

Från nu angivna utgångspunkter ha de sakkunniga utarbetat förslag till lag om ungdomsfängelse, vilket i väsentliga stycken ligger till grund för propositionen.

Beträffande anstaltsbehovet har i en bilaga till de sakkunnigas betänkande antagits, att årligen i runt tal 100 personer skulle dömas till ungdomsfängelse. De sakkunniga ha räknat med en medeltid för vistandet å anstalt av 1 år 6 månader. Med hänsyn till det anförda skulle 160 platser räcka. Av detta antal ha 150 beräknats för män och 10 för kvinnor.

Enligt *propositionen* må till ungdomsfängelse dömas där någon innan han fyllt 21 år begått brott och enligt lag kan å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete. En förutsättning är jämväl att den brottslige vid domens meddelande fyllt 18 år. Till ungdomsfängelse må dock ej dömas, där enligt lag å brottet eller något av brotten lägst kan följa straffarbete i fyra år eller däröver. Till ungdomsfängelse skall dömas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt giva skäligen anledning antaga att omhändertagande enligt den föreslagna lagen om ungdomsfängelse för fostran och utbildning är för hans rättande lämpligare än annat straff.

Nu ifrågavarande bestämmelser innefattas i 1 § av förslaget till lag om ungdomsfängelse.

2 och 3 §§ i förslaget medge möjlighet att i samband med att villkorlig dom förklaras förverkad ådöma ungdomsfängelse. I 4 § meddelas bestämmelser om förundersökning för vinnande av utredning rörande den tilltalades personliga förhållanden m. m.

Enligt 5 § skall beslut om ungdomsfängelse gå i verkställighet utan hinder därav att det ej äger laga kraft. Jämlikt stadgande i 7 § skall ungdomsfängelse verkställas i härför inrättad särskild anstalt eller avdelning av anstalt.

Beträffande verkställigheten stadgas vidare i 8 §, att den som undergår ungdomsfängelse skall hållas till arbete som av anstaltens styresman bestämmes. Arbetet skall vara av beskaffenhet att bereda den dömda tillfälle till sådan teoretisk och praktisk utbildning i hantverk eller annat yrke, som kan främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete skall tagas hänsyn till hans håg och fallenhet. Å anstalt intagen må såsom uppmuntran och belöning för flit och välförhållande kunna tilldelas arbetspremie. Enligt 9 § skola de å anstalt intagna av styresmannen fördelas på sätt som finnes lämpligt med hänsyn till den behandling vilken bör komma var och en av dem till del. Styresmannen äger beträffande envar intagen bestämma, huruvida han skall förvaras avskild eller i gemensamhet med andra.

I 10 § stadgas, att å anstalt intagen skall åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten, dock att härvid skall tillses att dylik förmån, där så finnes ändamålsenligt, beredes honom gradvis, i den mån han under anstaltstidens fortgång visar sig därav förtjänt. Bryter å anstalt intagen mot anbefalld ordning, må han enligt 11 § underkastas bestraffning i enlighet med därom utfärdade föreskrifter.

Enligt 12 § må den som dömts till ungdomsfängelse kvarhållas å anstalt under en tid av *högst fyra år*. Förrän ett år förflutit sedan den dömde intagits å anstalt, må utskrivning ej ske med mindre särskilda skäl därtill äro.

Om utskrivning av den som undergår ungdomsfängelse beslutar enligt 13 § en särskild nämnd. Nämndens sammansättning anges närmare i 6 §. Enligt denna skall nämnden bestå av fem ledamöter. Av ledamöterna skall minst en vara eller hava varit innehavare av domarämbete och minst en vara behörig att inom riket utöva läkarkonsten samt minst en äga särskild erfarenhet i uppfostringsfrågor. Ledamöterna utses av Konungen för en tid av fem år. I samma paragraf stadgas tillika bland annat, att talan ej må föras mot beslut som av nämnden meddelas enligt den föreslagna lagen.

Utskrivningen är enligt 13 § antingen slutlig (frigivning) eller villkorlig (utskrivning på prov). Sedan ett år förflutit från det den dömde intagits å anstalt och därefter minst var sjätte månad skall fråga om hans utskrivning av nämnden upptagas till prövning. Senast när två år förflutit från den dömdes intagande å anstalt skall utskrivning på prov äga rum, såframt ej särskilda skäl däremot äro.

14 § innehåller ett stadgande om beräkning av strafftid m. m.

Enligt 15 § skall den som utskrivits på prov stå under tillsyn och därunder vara underkastad av nämnden meddelade eller eljest för honom gällande föreskrifter. Tillsynen över den som utskrivits på prov skall jämlikt 16 § fortvara under tid som nämnden bestämmer, dock ej utöver den tid han kunnat kvarhållas å anstalt och ej i något fall längre än två år. Bryter den som utskrivits på prov mot de för honom gällande föreskrifter, äger nämnden enligt 17 § besluta att han skall ånyo intagas i anstalt. I visst fall beslutar domstol härom. Paragrafen innehåller även en bestämmelse om den villkorligt utskrivnes tagande i förvar. Varder den som utskrivits på prov återintagen, skall den tid under vilken han vistas utom anstalt icke medräknas vid bestämmande av den tid han längst må kvarhållas.

18 § anger, när ungdomsfängelse är till fullo verkställt, 19 § handlar om åtal, 20—23 §§ handla om vissa situationer, då flera brott föreligga. I 24 § stadgas, att ungdomsfängelse är förfallet, där domen ej börjat verkställas inom fem år från det den vann laga kraft. 25 § jämställer i vissa avseenden den, som efter dom å ungdomsfängelse intagits å anstalt eller i avbidan därå tagits i förvar, med häktad. I 26 § jämställs ungdomsfängelse i vissa hänseenden med vanligt fängelse, 27 § avhandlar vissa s. k. påföljder, och 28 § medger Konungen att meddela erforderliga bestämmelser angående tillämpningen av lagen.

Lagen skall träda i kraft den dag Konungen förordnar men äga tillämp-

ning allenast i mål, däri fråga är om ansvar för brott begånget efter sagda dag.

Propositionen innehåller jämväl förslag, att i 2 kap. strafflagen måtte införas en bestämmelse att i vissa fall må användas ungdomsfängelse, varom stadgas i särskild lag, samt att ett motsvarande stadgande måtte införas i strafflagen för krigsmakten.

Till stöd för förslaget ståndpunkt till de principiella frågorna om en särbehandling av unga förbrytare i åldern 18—20 år och formen för denna behandling anför *föredragande departementschefen* i propositionen bland annat:

»Den kritik de sakkunniga riktat mot det nuvarande tillståndet kan jag helt giva min anslutning; och liksom de sakkunniga är jag av den uppfattningen, att en tillfredsställande ordning icke kan åstadkommas allenast genom vissa reformer inom de nuvarande frihetsstraffens ram. Denna mening omfattas också av så gott som samtliga myndigheter och sammanslutningar som yttrat sig över förslaget. Det är egentligen endast i två yttranden, nämligen länsstyrelsens i Kalmar län och länsstyrelsens i Blekinge län, som en annan åsikt gör sig gällande. Enligt denna åsikt skulle inom den nuvarande lagstiftningens ram finnas möjligheter att underkasta brottslingar som ådömas längre frihetsstraff en fullt rationell behandling i uppfostrande syfte. Vad angår de brottslingar som enligt nu gällande bestämmelser ådömas kortare frihetsstraff, medges visserligen att resultatet av en kortvarig uppfostrande behandling mången gång icke kan bli givande samt att åtskilligt skulle vara att vinna ur rent preventiv synpunkt genom den särbehandling som föreslagits av de sakkunniga; men det anföres, att det skulle innebära något för rättsmedvetandet stötande att för vinnande av denna fördel beröva dessa brottslingar friheten under en längre tidrymd.

Om man, såsom nyssnämnda båda myndigheter, medger att fördelar ur preventiv synpunkt stå att vinna genom den föreslagna särbehandlingen — vilket lär innebära bland annat, att utsikterna att den brottslige för framtiden skall leva ett laglydigt liv äro större om han undergått denna särbehandling än om han avtjänat vanligt tidsbestämt frihetsstraff — förefaller det knappast kunna ligga något för rättsmedvetandet stötande i en sådan behandling. I själva verket är ju syftet med denna — liksom med det ganska långvariga frihetsberövande som följer med intagandet på uppfostringsanstalt — att på ett effektivt sätt hjälpa den brottslige till rätta i livet så att han icke ånyo begår brott; vistelsen på ungdomsanstalten skall med andra ord rädda honom undan ytterligare och måhända mångdubbelt längre frihetsförluster framdeles. Finnes den föreslagna nya straffarten bättre än de vanliga tidsbestämda frihetsstraffen ägnad att åstadkomma ett sådant resultat, så lär nämnda straffart icke rimligen kunna avvisas med påståendet att den skulle innebära ett alltför allvarligt ingrepp i den enskildes frihet. Det må för övrigt här erinras att, därest behandlingen på ungdomsanstalten anordnas på sätt de sakkunniga föreslagit, de på anstalten intagna i regel komma att inom anstalten och dess område åtnjuta väsentligt större rörelsefrihet än den som för närvarande kan komma en straff- eller fängelsefånge till del. — — —

En del av dem som anslutit sig till de sakkunnigas åsikt att en särbehandling är nödvändig för unga brottslingar över 18 år ha uttalat den meningen att denna särbehandling bör anordnas, icke i enlighet med det framlagda förslaget såsom en särskild straffart, utan i direkt anslutning till det tvångsuppfostringsförfarande som för närvarande finnes för åldersklasserna 15—17 år. Enligt denna mening skulle alltså gränsen för tvångsuppfostringsinstitutets tillämpningsområde höjas från 18 till 21 år.

Till stöd för den konstruktion de sakkunniga givit den föreslagna särbehandlingen har åberopats, att de senare årsklasserna otvivelaktigt måste förvaras på annan anstalt och erhålla annan behandling än de yngre årsklasserna, att man inom vida kretsar reagerar mot att de senare årsklasserna dömas till 'uppfostran' samt att 18-årsåldern betecknar gräns för den fulla straffmyndigheten. I anslutning till vad de sakkunniga sålunda uttalat vill jag erinra om att 1934 års riksdag, med bifall till ett av första lagutskottet avgivet utlåtande över en väckt motion, motsatt sig tvångsuppfostringsinstitutets tillämpning beträffande brottslingar i åldern 18—20 år. Vidare vill jag framhålla att, såsom de sakkunniga jämväl omnämnt, i fråga om brott vilka kunna vara förknäpade med iterationsverkan — framför allt tjuvnadsbrott — sådan verkan inträder då brottet förövats efter fyllda 18 år. Därest särbehandlingen för 18—20-åringar konstruerades såsom tvångsuppfostran, skulle den olikhet uppkomma mellan den brottsling som erhöle och avtjänade vanligt straff och den som bleve föremål för särbehandling att, om nytt brott förövades, den förre drabbades av iterationsstraff medan den senare endast skulle dömas för första resan. Med hänsyn till frekvensen av tjuvnadsbrott i dessa åldrar skulle denna skillnad — för vilken uppenbarligen saknas reell grund — bliva av stor praktisk betydelse. Naturligtvis vore det möjligt att komma ifrån den angivna skillnaden i behandling av olika brottslingar genom en bestämmelse, att iterationsstraff skulle följa jämväl på undergången tvångsuppfostran, men därmed skulle tvångsuppfostran också på en avgörande punkt ha jämförts med straff; och en sådan utveckling torde i varje fall icke önskas av dem som förordat tvångsuppfostran i stället för ungdomsfängelse.

Bakom yrkandet att den föreslagna särbehandlingen skall konstrueras såsom tvångsuppfostran och icke såsom straff torde ligga — jämte annat vartill jag senare kommer — den åsikten, att den som undergått tvångsuppfostran icke är på samma sätt 'märkt' som den vilken undergått straff. Ehuru måhända kan ifrågasättas om i det allmänna föreställningssättet någon större skillnad i förevarande hänseende skulle komma att göras mellan den som undergått tvångsuppfostran och den som varit dömd till ungdomsfängelse, har denna åsikt kanske likväl ett visst fog. Det må emellertid framhållas att, såsom framgår av de sakkunnigas betänkande, åldersklasserna 18—20 år i förhållande till sin storlek uppvisat större antal sakfälda än övriga åldrar, och det torde ingiva vissa betänkligheter om beträffande de åldersgrupper bland vilka brottsligheten har den största utbredningen straff skulle kunna utbytas mot tvångsuppfostran. Det torde vidare föreligga en viss risk att tvångsuppfostringsinstitutet, därest det utsträcktes till dessa åldersklasser,

komme att i det allmänna medvetandet erhålla annan karaktär än det nu har. — I ett av yttrandena över sakkunnigförslaget har till stöd för yrkandet om tvångsuppfostringsinstitutets tillämpning beträffande lagöverträdare över 18 år hänvisats till de s. k. Borstalanstalterna i England. Med anledning härav vill jag framhålla, att behandlingen enligt Borstalsystemet är ordnad i straffets form, ehuru behandlingsmetoderna i betydelsefulla punkter avvika från den vanliga straffverkställigheten. I fråga om särbehandlingens karaktär av straff ansluter sig alltså de sakkunnigas förslag till det engelska systemet.

Från de håll där den föreslagna särbehandlingens ansetts böra utformas såsom tvångsuppfostran har emot de sakkunnigas förslag anmärkts, att ett genomförande av detta förslag skulle omöjliggöra kommunikation mellan anstalterna för yngre och äldre lagöverträdare samt mellan den för äldre lagöverträdare inrättade anstalten och skyddshemmen; utvecklingen skulle låsas fast och en eljest möjlig lämpligare fördelning av ifrågavarande ungdomar på olika anstalter förhindras, i varje fall skulle ett genomförande av en sådan fördelning onödigtvis försvåras.

Den möjlighet till kommunikation mellan olika anstalter som här uppställs såsom ett önskemål torde anses påkallad framför allt med hänsyn till sådana fall då behov föreligger att flytta en på viss anstalt intagen mycket svårbehandlad elev — vilken genom sin närvaro å anstalten hotar att förstöra arbetet med det normala klientelet — till en anstalt med strängare disciplin. Att för skyddshemmens och tvångsuppfostringsanstalternas del behov kan föreligga av en sådan överflyttningmöjlighet är sannolikt. Uppenbart lär emellertid ock vara att ett sådant behov icke får tillgodoses på det sätt att de värsta elementen från nämnda hem och anstalter överflyttas till en anstalt som är avsedd för normalt utrustade ungdomsbrottslingar från de högre åldersklasserna. Jag vill, lika med de sakkunniga, med skärpa framhålla vikten av att abnorma element hållas borta från den föreslagna ungdomsanstalten, och detta gäller oavsett om behandlingen betecknas såsom tvångsuppfostran eller såsom ungdomsfängelse. På vad sätt de vanliga skyddshemmen och tvångsuppfostringsanstalterna skola kunna befrias från sådana element, som med hänsyn till sin sinnesart och det fördärliga inflytande de utöva på omgivningen endast försvåra arbetet med de förbättringsbara eleverna, är en fråga varå jag nu ej skall närmare ingå; den torde vara föremål för behandling hos de år 1934 tillkallade skyddshemssakkunniga. Men jag kan icke finna att lösningen av denna fråga skulle försvåras genom anordnandet i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag av en anstalt för mera normalt utrustade brottslingar i årsklasserna 18—20 år. Det må för övrigt här framhållas, att det naturligen även inom fångvården föreligger behov av att kunna avskilja abnorma element. Jämväl denna fråga kräver sin lösning, och tänkbart är måhända att samarbete därvid kan anordnas med anstalter utanför fångvården. Ett är emellertid säkert: från den föreslagna anstalten för ungdomliga brottslingar böra abnorma element, varthän de än höra, hållas borta.

Då det talas om att möjlighet bör finnas till kommunikation mellan den för äldre lagöverträdare inrättade anstalten och andra anstalter för brottslig eller

vanartig ungdom, torde möjligen avses — utöver det nyss sagda — att elev i vissa fall med hänsyn till ålder och utveckling eller lämplighet för visst yrke bör kunna flyttas från en anstalt till en annan. Då skyddshemmen och uppfostringsanstalterna tillhoppa utgöra närmare ett fyrtiotal samt äro försedda med verkstäder av olika slag och erbjuda möjligheter till utbildning inom jordbruk och trädgårdsskötsel, synes en fördelning av hithörande elever med hänsyn till ålder, utveckling och yrkesutbildningens krav kunna ordnas utan att den anstalt som inrättas för brottslingar i åldern 18—20 år behöver tagas i anspråk. Därest praktiskt behov skulle visa sig föreligga av möjlighet till flyttning från den nu föreslagna anstalten till andra anstalter, så kan enligt lagförslaget dylik flyttning komma till stånd. I förslaget stadgas, att ungdomsfängelse skall verkställas i särskild för sådant straff inrättad anstalt eller avdelning av anstalt. Genom bestämmelsen att ungdomsfängelse må verkställas i särskild för sådant straff inrättad avdelning av anstalt hålles möjlighet öppen att använda en avdelning inom annan vårdanstalt för förvaring av sådana till ungdomsfängelse dömda som av någon anledning icke passa på den nu ifrågavarande anstalten.

Av det anförda framgår, att jag ansluter mig till de sakkunnigas förslag i vad därigenom särbehandlingen för årsklasserna 18—20 år konstruerats såsom en särskild straffart. Mot benämningen 'ungdomsfängelse' ha framställts vissa erinringar, men jag har ej ansett dessa äga sådant fog att jag funnit anledning föreslå annan benämning. Angeläget synes mig emellertid vara att den anstalt, i vilken de som dömts till ungdomsfängelse intagas för fostran och yrkesutbildning, icke kallas fängelse. Anstalten kommer att till det yttre sakna varje likhet med ett traditionellt fängelse. Den kommer med hänsyn till behandlingsformerna att vara en verklig utbildningsanstalt, och så synes den också lämpligen böra benämnas. Härigenom bör det bland annat bliva lättare för dem som lämna anstalten att skaffa sig arbete utom denna.»

Beträffande *behandlingen av dem som dömts till ungdomsfängelse* anför departementschefen, bland annat:

— — — — — »Lika med de sakkunniga är jag av den åsikten, att behandlingen å anstalten i första hand bör inriktas på att vänja de dömda vid lämpligt arbete. Arbetsdriften bör vara så anordnad att den lämnar största möjliga tillfälle att placera var och en i sådant arbete som passar honom med tanke jämväl på hans försörjning sedan han lämnat anstalten. Det ligger i sakens natur att arbetet i regel kommer att utföras i gemensamhet inom lämpliga grupper. Jämväl under tid på dagen då arbetet icke pågår torde de intagna i stor utsträckning komma att vistas i gemensamhet, sålunda under måltiderna, vid undervisning samt under gymnastik- och idrottsövningar o. s. v. Vad nu sagts gäller den större delen av klientelet och avser den ljusa delen av dygnet; självfallet skola de intagna nattetid förvaras isolerade i särskilda rum. Otivelaktigt kommer emellertid behov av behandling i enrum att finnas för en del av de intagna. Sålunda är att märka att de intagna vid ankomsten till anstalten böra någon tid placeras relativt isolerade å en särskild mottagningsavdelning. Erfarenheter från anstalter jämförliga med den nu förutsatta ha

nämligen ådagalagt lämpligheten av att den nyintagne icke omedelbart placeras på en gemensamhetsavdelning. På mottagningsavdelningen kan den nykomne göras till föremål för observation från anstaltens ledning och undersökning kan verkställas angående lämpligt arbete åt honom; han får där tillfälle att utan inflytelse från andra intagna sätta sig in i sin belägenhet, och han kan erhålla kännedom om de för anstalten gällande föreskrifter. Tiden för vistelsen å mottagningsavdelningen bör givetvis icke bestämmas en gång för alla utan lämpas efter förhållandena i det enskilda fallet. Övervägas kan huruvida i administrativ ordning en maximitid bör bestämmas. Uppenbart är att vid anordnandet av vistelsen å mottagningsavdelningen hänsyn skall tagas till sådana fall då en isolering innebär olägenheter ur hälsosynpunkt eller befinnes av andra skäl icke vara påkallad. Behandling i enrum bör vidare kunna tillgripas när det kräves med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten. För sådana fall bör finnas en särskild isoleringsavdelning med tillgång jämväl till straffceller. Ehuru, såsom följer av de i lagförslaget angivna förutsättningarna för ådömande av ungdomsfängelse och de sakkunniga med skärpa betonat, element som icke passa på anstalten skola hållas borta därifrån, torde man likväl få räkna med att i undantagsfall till anstalten kunna komma brottslingar som av hänsyn till det övriga klientelet måste mera varaktigt avskiljas genom placering på isoleringsavdelningen. Att, såsom i ett av yttrandena föreslagits, för dylika — man får hoppas sällsynta — undantagsfall införa möjlighet för domstolen att på anstaltens begäran återupptaga målet och ådöma vederbörande annat straff anser jag icke böra ifrågakomma bland annat med hänsyn därtill att det kan befaras att en del intagna, därest en sådan möjlighet funnes, skulle komma att göra sig skyldiga till dåligt uppförande i syfte att få vistelsen i anstalten på obestämd tid utbytt mot ett kortvarigt tidsbestämt straff. Tänkbart är att förvaring i enrum någon gång kan komma till stånd på den intagnes egen begäran.

Till spørsmålet om den tilltänkta anstaltens närmare anordnande torde jag få återkomma i sammanhang med behandling av frågan om anslag för ändamålet. Jag vill emellertid redan nu nämna att jag funnit att anstalten lämpligen kan planeras för det i betänkandet angivna antalet av 150 intagna. Vid anstaltens anordnande bör tydligen beaktas att fråga framdeles kan uppkomma om anstaltens utbyggande för större antal.»

Vad slutligen angår de unga brottslingar, som ej dömas till ungdomsfängelse, påpekar departementschefen att inom den närmaste tiden utredning borde verkställas om införande av möjlighet till åtalseftergift beträffande ungdomliga förbrytare och om utsträckt användning av villkorlig dom. Förr än utredning i dessa frågor verkställts och de förslag som utredningen kunde giva till resultat blivit föremål för statsmakternas prövning, syntes någon närmare uppskattning ej kunna göras av det genomsnittliga antalet ungdomliga förbrytare som komme att dömas till vanligt tidsbestämt frihetssstraff. Departementschefen saknade därför anledning att nu ingå på

frågan hur förvaringen av dessa framdeles skulle ordnas. Tills vidare finge för förvaring av dem såsom nu skedde användas de befintliga fångvårdsanstalterna.

Vid granskningen i *lagrådet* ha tre ledamöter yttrat, att mot grundtanken i de framlagda lagförslagen att i viss utsträckning öppna möjlighet till en särskild på lämpligt sätt, med fostran och förbättring såsom en huvudsynpunkt, avpassad straffrättslig behandling av dem, som begått brott i åldern 18—20 år, vore ingen erinran att göra. Ifrågavarande ledamöter avstyrkte emellertid på anförda skäl att särbehandlingen anordnades såsom ett fängelsestraff på relativt obestämd tid. I stället borde undersökas lämpligheten av att till högre åldersklasser utsträcka tillämplighetsområdet för tvångsuppfostran. En ledamot av lagrådet har uttalat att den särbehandling, som syntes nödvändig i fråga om dem som beginge brott i åldern 18—20 år, borde givas formen av tvångsuppfostran i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lags bestämmelser. Skulle denna uppfattning icke vinna beaktande, hemställde ifrågavarande ledamot — då han, med hänsyn till angelägenheten av att de kortvariga frihetsstraffen för unga förbrytare i största möjliga utsträckning ersattes av en behandling i uppfostrande syfte, icke ansåge sig böra utan vidare avstyrka att det remitterade förslaget lades till grund för lagstiftning — att erforderlig omarbetning av förslaget ägde rum särskilt i syfte att bättre tillgodose den även av de sakkunniga godkända synpunkten att en viss relation krävdes mellan begånget brott och straffet för detsamma.

Beträffande de yttranden, som i övrigt avgivits vid lagrådets granskning, får utskottet hänvisa till propositionen. Vissa av de erinringar, som därvid framställts, ha beaktats i det slutliga förslaget.

Utskottet. Av utskottets redogörelse framgår, att förevarande proposition avser att införa en särbehandling för unga personer som i åldern 18—20 år begått brott.

Såsom förut nämnts hade utskottet vid 1934 års riksdag anledning pröva frågan om en utvidgning av institutet tvångsuppfostran till dem som begå brott i nyssnämnda ålder. Utskottet vitsordade i sitt av riksdagen godkända utlåtande att flera skäl talade för en sådan utvidgning men framhöll särskilt beträffande de fall, att den tilltalade enligt vanliga regler skulle ha ådömts ett kortvarigt frihetsstraff, att ett omhändertagande för tvångsuppfostran kunde uppfattas såsom en avsevärd straffskärpning. Utskottet omnämnde härvid 1922 års sakkunnigas förslag, enligt vilket den som dömdes till tvångsuppfostran skulle kunna kvarhållas å förbättringsanstalt till fyllda 26 år.

I propositionen har valts att på en annan väg söka vinna samma syfte som 1922 års sakkunniga. I stället för en utvidgning av institutet tvångsuppfostran har sålunda i propositionen föreslagits att införa ett nytt slags straff, ungdomsfängelse å relativt obestämd tid.

Det kan uppenbarligen icke bestridas, att de betänkligheter som utskottet år 1934 anförde mot utvidgad användning av tvångsuppfostran till unga lagöverträdare i nu ifrågavarande ålder kunna anföras även mot propositionens förslag att döma till ungdomsfängelse å relativt obestämd tid. Jämväl en

dom å ungdomsfängelse kan sålunda av den brottslige uppfattas som en avsevärd skärpning av det straff som skulle drabbat honom enligt vanliga regler. Å andra sidan har genom den förebragta utredningen klart påvisats de väsentliga brister som vidlåda det tidsbestämda och i all synnerhet det kortvariga tidsbestämda straffet. Goda skäl synas för den skull tala för att en särbehandling anordnas beträffande dem som begått brott i åldern 18—20 år. Därest användningen av denna särbehandling begränsas till den grupp av unga lagöverträdare där den är på sin plats och garantier uppställas att den dömda ej kvarhållas för länge, synas ock de fördelar, som genom behandlingen skulle vinnas, vara av den betydelse att förut berörda betänkligheter böra vika. Av de myndigheter som avgivit yttranden över de sakkunnigas förslag ha också endast två länsstyrelser funnit sig böra avstyrka införandet av en särbehandling på relativt obestämd tid för ifrågavarande lagöverträdare. Meningarna ha däremot varit mera delade angående lämpligheten av att beteckna särbehandlingen såsom straff. Enligt utskottets mening uppbäres dock propositionens ståndpunkt härutinnan av beaktansvärda skäl. Emellertid vill utskottet särskilt understryka angelägenheten av att själva verkställighetens karaktär av fostran och utbildning vid lagens tillämpning blir klart framträdande. Bland annat torde den anstalt, där de dömda skola intagas, böra givas en sådan benämning att dess egenskap av utbildningsanstalt ingår i allmänhetens medvetande.

Av stor vikt är att ungdomsfängelse icke ådömes andra än dem som äro i behov av sådan behandling och tillika äro mottagliga för densamma. Sålunda bör varken en tillfällighetsförbrytare eller den, om vars rättande genom uppföstran eller utbildning enligt den föreslagna lagen föga förhoppning finnes, ådömas ungdomsfängelse. Särskilt i sistnämnda hänseende har inom utskottet uppgivits, att tillämpningen av strafflagens bestämmelser om tvångsuppföstran mött svårigheter, i det naturer, som icke låtit sig påverkas genom denna behandling, dömts att vistas å Bona, där de varit till men för verksamheten i dess helhet. En annan olägenhet beträffande anstalten å Bona är att jämlikt 1924 års lag om barnavård särskilt besvärliga element från skyddshemmen överlämnats dit. Samtidigt som utskottet i anslutning till vad nu anförts finner anledning uttala önskvärdheten av att anstalten å Bona hålles fri från oförbätterliga element, vill utskottet framhålla som en fördel med nu föresvarande förslag, att det redan från början utesluter att de som ådömts ungdomsfängelse sammanblandas med svårhanterliga ungdomar från skyddshemmen.

Utskottet vill även erinra om de sakkunnigas uttalanden, att ungdomsfängelse ej bör ådömas vid alltför ringa brott under det å andra sidan straffarten i fråga icke heller bör användas där brottet in casu skulle förskyllt ett mycket långt frihetsstraff. Jämväl dessa i propositionen godkända principer finner utskottet riktiga.

Vid sin granskning av de särskilda bestämmelserna i förslaget till lag om ungdomsfängelse har utskottet funnit önskvärt att 1 § andra stycket undergår en redaktionell jämkning i förtydligande syfte.

Enligt 12 § i förslaget skall den dömda kunna kvarhållas å anstalten i högst 4 år. Särskilt med hänsyn till stadgandena i 13 § har utskottet icke funnit anledning till erinran mot den sålunda stadgade längsta tiden för anstaltsvistelsen. På sätt förut nämnts föreskrives i sistnämnda paragraf, bland annat, att sedan ett år förflutit från det den dömda intagits å anstalt och därefter minst var sjätte månad fråga om hans utskrivning skall av nämnden upptagas till prövning. Senast när två år förflutit från den dömdes intagande å anstalt skall utskrivning på prov äga rum, såframt ej särskilda skäl däremot äro.

I anledning av motionärernas yrkanden vill utskottet framhålla, att utskottet icke finner lämpligt att, på sätt de föreslagit, borttaga den i 1 § första stycket av förslaget stadgade övre gränsen med avseende å de brott för vilka ungdomsfängelse må ådömas, och beträffande sammansättningen av den i förslaget omförmälda nämnden kommer Kungl. Maj:t helt visst att tillse, att erforderlig sakkunskap blir representerad. Utskottet finner ej heller anledning att hos Kungl. Maj:t göra någon framställning angående innehållet av blivande instruktion för nämnden.

Mot förslagen till lag om ändring i 2 kap. strafflagen och lag om ändrad lydelse av 15 § strafflagen för krigsmakten har utskottet icke någon erinran.

Utskottet har i förevarande ärende icke haft att taga ställning till frågan hur anstaltsbehovet skall tillgodoses. Det är emellertid uppenbart att intetdera av de i Gävle och Uppsala befintliga fängelser, som nu användas för unga brottslingar, kunna komma till användning för dem som ådömas ungdomsfängelse. En ny anstalt är fördenskillt erforderlig. Utskottet vill i detta sammanhang även framhålla den stora vikten av att den personal som kommer att anställas å anstalten är fullt kompetent för sin ömtåliga uppgift.

Genom antagandet av förevarande proposition kommer att i vår rätt införas en särbehandling beträffande unga lagöverträdare i åldern 18—20 år, vilken i vissa hänseenden avviker från den särbehandling som enligt 1902 års lagstiftning kan tillämpas å dem som begå brott i åldern 15—17 år. I fråga om särbehandlingens benämning av straff för den äldre åldersgruppen, i motsats till uppfostran för den yngre åldersgruppen, har denna skillnad motiverats med att den äldre gruppen nått full straffmyndighet. Även i övrigt förefinnas emellertid vissa olikheter, bland vilka främst märkas den i 1902 års lagstiftning föreskrivna utmätningen av bestämt straff samt den i samma lagstiftning medgivna möjligheten till ådömande av påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen vid sidan av tvångsuppfostran. Utskottet anser synnerligen önskvärt att dessa olikheter såvitt möjligt upphävas och vill för sin del föreslå att därav föranledd omarbetning av lagstiftningen angående tvångsuppfostran för dem som begå brott i 15—17 års åldern snarast måtte äga rum.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

a) att riksdagen med förklaring att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1) L a g

om ungdomsfängelse.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Har någon innan han fyllt tjuguet år begått brott och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott föröfvats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete, må domstolen, om den brottslige vid domens meddelande fyllt aderton år, i stället för det eller de straff som eljest skolas följa, ådöma honom ungdomsfängelse. Till sådant straff må dock ej dömas, där enligt lag å brottet eller något av brotten lägst kan följa straffarbete i fyra år eller däröver.

Till ungdomsfängelse skall dömas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att omhändertagande enligt denna lag för fostran och utbildning är för hans rätande lämpligare än annat straff.

Till ungdomsfängelse skall dömas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden ungdomsfängelse finnes lämpligare än annat straff.

2 §.

Har den, som genom villkorlig dom fått anstånd med fängelse eller straffarbete, efter domens meddelande men före prøvotidens slut, innan han fyllt tjuguet år, begått nytt brott, må domstolen, om han vid den nya domens meddelande fyllt aderton år, döma honom till ungdomsfängelse, ändå att å det nya brottet enligt lag ej kan följa fängelse eller straffarbete.

3 §.

Har den, som genom villkorlig dom fått anstånd med fängelse eller straffarbete för brott vilket blivit begånget innan han fyllt tjuguet år, utan att göra sig skyldig till nytt brott förverkat anståndet, må domstolen, om han vid den nya domens meddelande fyllt aderton år, döma honom till ungdomsfängelse att träda i stället för det villkorligt ådömda straffet.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

4 §.

Prövas, i fall då ungdomsfängelse må användas, särskild förundersökning erforderlig för vinnande av utredning rörande den tilltalades personliga förhållanden samt angående de åtgärder som med hänsyn därtill må anses lämpligast för hans rättande, skall domstolen eller dess ordförande föranstalta där-om. Beträffande förundersökningen skall, ändå att villkorlig dom ej må användas, i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som är stadgat om förundersökning som avses i lagen angående villkorlig straffdom.

5 §.

Där domstolen ej annorlunda förordnar, skall beslut om ungdomsfängelse gå i verkställighet utan hinder därav att det ej äger laga kraft.

6 §.

I de fall som nedan angivas skola frågor enligt denna lag behandlas av en nämnd bestående av fem ledamöter. Av ledamöterna skall minst en vara eller hava varit innehavare av domarämbete och minst en vara behörig att inom riket utöva läkarkonsten samt minst en äga särskild erfarenhet i uppfostringsfrågor. Ledamöterna utses av Konungen för en tid av fem år. Konungen utser ock en eller flera suppleanter för varje ledamot samt förordnar en av ledamöterna att vara ordförande i nämnden och en annan att vid förfall för honom tjänstgöra i hans ställe.

Har ledamot i nämnden ej förut avlagt domared, skall han gå sådan ed innan han tager säte i nämnden.

Beträffande beslut av nämnden skall vad angående omröstning till dom i 23 kap. rättegångsbalken är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Mot ledamot i nämnden gälla samma jäv som i rättegångsbalken stadgas i fråga om domare.

Mot beslut som av nämnden meddelas enligt denna lag må talan ej föras.

7 §.

Ungdomsfängelse skall verkställas i härför inrättad särskild anstalt eller avdelning av anstalt.

8 §.

Den som undergår ungdomsfängelse skall hållas till arbete som av anstaltens styresman bestämmes. Arbetet skall vara av beskaffenhet att bereda den dömda tillfälle till sådan teoretisk och praktisk utbildning i hantverk eller annat yrke, som kan främja utsikterna för honom att efter utskrivningen försörja sig. Vid valet av arbete skall hänsyn tagas till hans håg och fallenhet.

Å anstalt intagen må såsom uppmuntran och belöning för flit och välförhållande kunna tilldelas arbetspremie.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

9 §.

De å anstalt intagna skola av styresmannen fördelas på sätt som finnes lämpligt med hänsyn till den behandling vilken bör komma var och en av dem till del. Styresmannen äger beträffande envar intagen bestämma, huruvida han skall förvaras avskild eller i gemensamhet med andra.

10 §.

Å anstalt intagen skall åtnjuta den frihet som är förenlig med god ordning och säkerhet inom anstalten; dock skall härvid tillses att dylik förmån, där så finnes ändamålsenligt, beredes honom gradvis, i den mån han under anstaltstidens fortgång visar sig därav förtjänt.

11 §.

Bryter å anstalt intagen mot anbefalld ordning, må han underkastas bestraffning i enlighet med därom utfärdade föreskrifter.

12 §.

Den som dömts till ungdomsfängelse må kvarhållas å anstalt under en tid av högst fyra år.

Förrän ett år förflutit sedan den dömde intagits å anstalt, må utskrivning ej ske med mindre särskilda skäl därtill äro.

13 §.

Om utskrivning av den som undergår ungdomsfängelse beslutar nämnden.

Utskrivning är antingen slutlig (frigivning) eller villkorlig (utskrivning på prov).

Sedan ett år förflutit från det den dömde intagits å anstalt och därefter minst var sjätte månad skall fråga om hans utskrivning av nämnden upptagas till prövning. Senast när två år förflutit från den dömdes intagande å anstalt skall utskrivning på prov äga rum, såframt ej särskilda skäl däremot äro.

14 §.

Vid beräkning av de i 12 och 13 §§ angivna tider skall i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat angående beräkning av strafftid, där någon blivit dömd till straffarbete eller fängelsestraff.

15 §.

Den som utskrivits på prov skall stå under tillsyn och därunder vara underkastad av nämnden meddelade eller eljest för honom gällande föreskrifter.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

16 §.

Tillsynen över den som utskrivits på prov skall fortfara under tid som nämnden bestämmer, dock ej utöver den tid han kunnat kvarhållas å anstalt, och ej i något fall längre än två år.

17 §.

Bryter den som utskrivits på prov mot de för honom gällande föreskrifter, äger nämnden besluta att han skall ånyo intagas i anstalt. Begår han under tillsynstiden brott och varder han därför åtalad, gälle vad i 23 § är stadgat.

Föreligger fråga om återintagning av den som utskrivits på prov, äger nämnden förordna att han skall tagas i förvar till dess nämnden meddelat beslut i ärendet.

Varder den som utskrivits på prov återintagen, skall den tid under vilken han vistats utom anstalt icke medräknas vid bestämmande av den tid han längst må kvarhållas.

18 §.

Då frigivning skett eller, efter utskrivning på prov, tillsynstiden gått till ända utan att beslut meddelats om återintagning, skall ådömt ungdomsfängelse anses till fullo verkställt.

19 §.

Misstänkes den som ådömts ungdomsfängelse att hava före domen begått brott, för vilket han icke undergått rannsaking, eller misstänkes han att hava begått brott efter domen men före frigivningen eller tillsynstidens utgång, må, ändå att brottet hörer under allmänt åtal eller det av målsäganden angivits till åtal, allmän åklagare ej därå tala utan att länsstyrelsen i den ort där brottet är begånget efter nämndens hörande därtill giver lov.

20 §.

Där den som blivit till straff för ett brott dömd därefter ådömes ungdomsfängelse, skall vad i strafflagen för vissa fall finnes stadgat angående avräkning av utståndet straff ej äga tillämpning.

Är i fall som i första stycket avses det föregående straffet ej till fullo verkställt och ej heller förfallet, skall domstolen förordna att ungdomsfängelse skall träda i stället för vad som därav återstår. Vad sålunda stadgats gäller jämväl där genom villkorlig dom beviljats anstånd med det föregående straffet.

21 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till ungdomsfängelse och annat beslut varigenom han för brott som föröfvats innan verkställigheten av ungdomsfängelse tog sin början blivit dömd till annat straff, skall ungdomsfängelse träda i stället för det andra straffet.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

Beslut rörande verkställighet av sistnämnda straff må förty ej meddelas förrän frågan om ungdomsfängelse slutligen avgjorts. Om det andra straffet utgöres av straffarbete i fyra år eller däröver, skall dock domen å ungdomsfängelse anses förfallen och målet upptagas till ny handläggning för utmätande av annat straff i stället för ungdomsfängelse.

22 §.

Varder den som dömts till ungdomsfängelse övertygad att hava innan han utskrivits förövat annat brott, skall domstolen förordna att det ådömda straffet skall avse jämväl detta brott. Är detta brott av grov beskaffenhet eller begånget efter det straffverkställigheten påbörjats, må dock domstolen efter nämndens hörande förklara beslutet om ungdomsfängelse förfallet och med tillämpning av de i strafflagen för sammanträffande av brott givna regler utmäta annat straff. Där annat straff sålunda ådömes, må domstolen förordna att straffet skall anses till viss del verkställt genom att den dömda undergått ungdomsfängelse. Vid prövning härav skall domstolen taga hänsyn såväl till tiden för anstaltsvistelsen som till den dömdes uppförande under denna.

23 §.

Varder den som utskrivits på prov övertygad att hava under tillsynstiden begått brott, må domstolen, om vid domens meddelande nämnda tid ej gått till ända, efter nämndens hörande förordna att det ådömda ungdomsfängelsestraffet skall avse jämväl det nya brottet samt att den brottslige skall återintagas för att undergå fortsatt ungdomsfängelse. Dömer domstolen för brott som här avses till nytt straff, skall vad i 4 kap. 10 § strafflagen finnes stadgat ej äga tillämpning.

24 §.

Ådömt ungdomsfängelse vare förfallet, där domen ej börjat verkställas inom fem år från det den vann laga kraft.

25 §.

Vad i 27 och 30 kap. rättegångsbalken samt 12 § lagen den 14 juni 1901 om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om ändring i vissa delar av samma balk ävensom 11 och 12 kap. lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes finnes stadgat för det fall att part hålles i målet häktad skall ock gälla, där någon som ådömts ungdomsfängelse intagits i anstalt för att undergå straffet eller i avbidan därå tagits i förvar.

26 §.

Vad enligt lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan därav att någon dömes till fängelse skall, där ej annat följer av innehållet i denna lag, äga motsvarande tillämpning där någon dömes till ungdomsfängelse.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

27 §.

Vad i denna lag finnes stadgat därom att ungdomsfängelse må användas i stället för annat straff eller träda i stället för annat straff gäller icke förlust av ämbete ej heller påföljd som avses i 2 kap. 15 eller 20 § strafflagen eller liknande påföljd som finnes stadgad i annan lag eller författning.

Där ungdomsfängelse träder i stället för straff som är förenat med påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, vare den påföljd förfallen.

28 §.

Konungen äger meddela erforderliga bestämmelser angående tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar men äger tillämpning allenast i mål, däri fråga är om ansvar för brott begånget efter sagda dag.

2) L a g

om ändring i 2 kap. strafflagen.

Härigenom förordnas, att i 2 kap. strafflagen skall införas en ny paragraf, betecknad 2 §, av följande lydelse:

2 §.

I vissa fall må användas ungdomsfängelse. Därom stadgas i särskild lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

3) L a g

om ändrad lydelse av 15 § strafflagen för krigsmakten.

Härigenom förordnas, att till 15 § strafflagen för krigsmakten skall fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

I vissa fall må användas ungdomsfängelse. Därom stadgas i allmän lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

b) att den i ämnet väckta motionen, i den mån den icke kan anses besvarad genom utskottets hemställan under a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, samt

c) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte snarast låta verkställa omarbetning av gällande lagstiftning angående tvångsuppfostran till närmare överensstämmelse med det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag om ungdomsfängelse.

Stockholm den 23 maj 1935.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Öhman**, *Svenson* i Eskhult, *Löfgren, Velander, Otto Wangson, Wijkström* och *Petrén*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Nilsson* i Antnäs, *Hedlund* i Östersund, *Ryberg, Wallerius, Olsson* i Rimforsa, *Olsson* i Mellerud och *Johnsson* i Kalmar.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

1) av herrar *Öhman, Löfgren, Velander, Wijkström, Nilsson* i Antnäs och *Wallerius*, vilka anförde:

»Lika med utskottets majoritet behärta vi det föreliggande lagförslagets syfte att, medelst vidtagande av ytterligare åtgärder från det allmännas sida, söka verksamt bekämpa ungdomsbrottsligheten. Därvid bör, såsom även i lagförslaget skett, särskilt tagas sikte på angelägenheten av att de unga, som omhändertagits på grund av begångna lagöverträdelse, erhålla lämplig fostran och utbildning för att bliva laglydiga och nyttiga samhällsmedlemmar.

De anordningar, som i gällande lagstiftning mera direkt och systematiskt äro inriktade på de ungas uppfostran, gälla, som bekant, allenast ungdom i åldern 15 till 18 år. Förevarande förslag till lag om ungdomsfängelse åsyftar åter de äldre 'fullt straffmyndiga' ungdomar, som begått brottslig handling i åldern 18 till 21 år.

Anmärkningsvärt är emellertid, att lagförslaget, ehuru avsett att tjäna samma ändamål som nuvarande bestämmelser, är uppbyggt efter helt skilda principer.

Medan enligt nuvarande lag bestämt straff ådömes de unga, ehuru detta ersättes med tvångsuppfostran, skulle de äldre komma att dömas till själva den uppfostrande behandlingen på obestämd tid under namn av ungdomsfängelse. Förutsättningarna för att ungdomsfängelse skulle komma till användning synas ock vara andra än de, som uppställas i 5 kap. 3 § strafflagen beträffande de yngre. Vidare gälla skilda regler i fråga om beslut rörande utskrivning från resp. anstalter (särskild nämnd beslutande för äldre, anstaltsstyrelsen för yngre). Även andra väsentliga olikheter i lagstiftningens grunder kunna påvisas. Det förtjänar vidare erinras, att den villkorliga domen, som mest tillämpas för här ifrågavarande årsklasser, är förbunden med utsättande av bestämt straff. Lagförslagets antagande vid sidan av de kvarstående bestämmelserna om tvångsuppfostran skulle sålunda medföra en viss olikställighet i behandlingen av äldre och yngre till de senares nackdel. Medan de förre, så snart de tillhöra en obestämd kategori av för uppfostran mottagliga, skulle å särskild anstalt isoleras från de sämre elementen, få 15—18-åringar av samma jämförelsevis goda kvalitet, därest de begått en straffbar handling, jämlikt den nya barnavårdslagstiftningen å allmän uppfostringsanstalt mottagas till behandling gemensamt med grovt vanartiga, lättjefulla och sedeslösa individer i åldern 18 till 21 år.

Bristerna i gällande lag böra därför avhjälpas genom en på *enhetliga* grunder uppbyggd lagstiftning, som bör bereda möjlighet dels till nödig differenciering och dels till samarbete och utbyte mellan skilda anstalter. Även om vid fördelningen mellan dessa åldern är en väsentlig indelningsgrund, bör ett formellt åldersstreck mellan 'straffmyndiga' och andra icke hindra ett rationellt hänsynstagande till olika personers anlag och utvecklingsgrad.

I detta sammanhang bör ock det under utredning ställda spørsmålet om skyddshemsanstalterna och deras organisation finna sin lösning, varjämte behandlingen av svårare psykopatiska fall kräver särskild uppmärksamhet.

Den danska lagstiftning, som tjänat till förebild för förslaget till lag om ungdomsfängelse, sträcker sig också över hela området av ungdomsbrottslighet i åldern från 15 till 21 år. Samma var förhållandet med det svenska sakkunnigförslaget av år 1922, som åter byggde på en utveckling av vårt nuvarande system med tvångsuppfostran. Enahanda tankegång har kommit till uttryck jämväl i åtskilliga av de mest sakkunniga yttrandena över det föreliggande förslaget.

Även utskottets majoritet har tydligen beaktat olägenheterna av att de nuvarande bestämmelserna om tvångsuppfostran under någon tid skulle förbliva i kraft vid sidan av en promulgerad lag om ungdomsfängelse. Utskottet har därför beslutat förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om omarbetning av gällande bestämmelser för 15—18-åringar till överensstämmelse med den nya lagen. Därest önskvärd konsekvens i lagstiftningen skall vinnas på denna väg förutsättes det, att lagen om ungdomsfängelse icke av

Kungl. Maj:t sättes i kraft förrän samtidigt med en revision av gällande bestämmelser om behandling av ungdomsbrottsligheten. Men i sådant fall uppkommer ju ingen tidsvinst genom att nu fatta ett principavgörande inom allenast en del av området. Däremot kan med ett uppskov vinnas åtskilliga fördelar förutom de ovan antydda. Utredning rörande en ny anstalt, som förutsättes i förslaget, och kostnaderna härför kunna samtidigt prövas med hänsyn jämväl till det alltjämt förefintliga behovet av 'ungdomsfängelser' i nuvarande mening för det stora flertalet, till bestämt straff dömda i åldern från 15 till 21 år.

För vår del kunna vi så mycket mindre förorda en klyvning av frågan, varigenom dess fullständiga lösning föregripes, som vi finna starka skäl föreliggande för att även i fråga om de unga i åldern 18 till 21 år söka en närmare anknytning till de nuvarande allmänna uppfostringsanstalterna ('Bonasystemet'). En lösning i sistberörda riktning har tillstyrkts icke allenast av 1922 års sakkunniga utan även i detta ärende av lagrådet och åtskilliga av på området mest sakkunniga personer och myndigheter.

Med vår här uttalade uppfattning ha vi icke anledning att närmare yttra oss över de grunder, varå lagförslaget byggts, ehuru såväl under den föregående utredningen som vid förslagets behandling i utskottet vägande erinringar däremot synas oss ha blivit framställda.

På grund av vad sålunda anförts yrkas,

att riksdagen måtte besluta att, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och därpå grundat förslag till en lagstiftning, som i nära anslutning till nuvarande uppfostrings-system i ett sammanhang reglerar behandlingen för fostran och utbildning av unga lagöverträdare i åldern från 15 till 21 år.»

2) av herrar *Hedlund* i Östersund och *Johnsson* i Kalmar, vilka — med hänsyn till de för den unge lagöverträdaren menliga verkningar, som kunde komma att följa därav att ordet »fängelse» inginge i den föreslagna benämningen å ifrågavarande behandling — yrkat, att utskottsmajoritetens hemställan måtte bifallas med den ändringen att ordet »ungdomsfängelse» i den föreslagna lagens rubrik och text utbytes mot ordet »tvångsutbildning».
